

ABP ALFONS NOSSOL¹
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-8614-8230](https://orcid.org/0000-0001-8614-8230)
ZYGFRYD GLAESER²
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-8791-0175](https://orcid.org/0000-0002-8791-0175)

Rocznik Teologiczny
LXII – z. 3/2020
s. 749-761
DOI: 10.36124/rt.2020.31

„Dekret *Unitatis redintegratio*” jako magna charta ekumenizmu

“The *Unitatis Redintegratio* decree” as the *Magna Carta* of Ecumenism

Słowa kluczowe: Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie, Kościół, ekumenizm, jedność

Key words: Second Vatican Council, Decree on Ecumenism, Church, ecumenism, unity

Streszczenie

Promulgacja przez Sobór Watykański II „Dekretu o Ekumenizmie *Unitatis redintegratio*” to wydarzenie wręcz przełomowe w dziejach chrześcijaństwa. Wyznaczyło ono nowe kierunki w życiu i w myśleniu Kościoła i o Kościele. Rozpoczął się nieodwracalny proces wkraczania Kościoła rzymskokatolickiego na drogę ekumenizmu. Sobór uświadomił chrześcijanom, że brak pełnej widzialnej jedności w Kościele „jawnie sprzeciwia się woli Chrystusa” (DE, nr 1). Uznał więc ekumenizm za wyraźny znak czasu (zob. DE, nr 4) i owoc działania Ducha Świętego (zob. DE, nr 1). Mówi wręcz o „świętej tajemnicy jedności” (DE, nr 2), która domaga się pełnego skutecznienia

---

¹ Abp prof. dr hab. Alfons Nossol, biskup polski w latach 1977-2009, twórca dwóch instytutów ekumenicznych: w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i w Uniwersytecie Opolskim.

² Ks. prof. dr hab. Zygfryd Glaeser, kierownik Katedry Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Ekumenizmu Instytutu Nauk Teologicznych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.

w przestrzeni i w czasie. Sobór przypomniał, że „o odnowienie jedności troszczyć się ma cały Kościół, zarówno wierni jak i ich pasterze, każdy, wedle własnych sił, czy to w codziennym życiu chrześcijańskim, czy też w badaniach teologicznych i historycznych” (DE, nr 5).

Abstract

Promulgation by the Second Vatican Council of the “*Unitatis redintegratio* Decree on Ecumenism” is considered a landmark event in the history of Christianity. It set new directions in the life and in the thinking of the Church and about the Church. The irreversible process of the Roman Catholic Church’s entering on the path of ecumenism then began. The Council made Christians aware that the lack of total and noticeable unity within the Church “clearly opposes the will of Christ” (DE, nr 1). The Council therefore regarded ecumenism as a clear sign of the times (see DE, nr 4) and the fruit of the Holy Spirit (see DE, nr 1). The Council even speaks of the “sacred secret of unity” (DE, nr 2), which requires full effect in space and time. The Council recalled that “the entire Church, both the faithful and their pastors, is to take care of the renewal of unity, everyone, according to their own strength, whether in everyday Christian life or in theological and historical research” (DE, nr 5).

Wprowadzenie

Ponad pół wieku po uroczystej promulgacji „Dekretu o Ekumenizmie *Unitatis redintegratio*” na Soborze Watykańskim II podejmujemy naukową debatę nad istotnymi kierunkami i osiągnięciami związanymi z recepcją tego, jakże ważnego, dokumentu. Moc merytorycznego przesłania „Dekretu o Ekumenizmie” płynie m.in. stąd, że jest on wypracowany przy wydatnym udziale ekumenicznych środowisk uczestniczących w soborowych obradach. Promulgacja „Dekretu *Unitatis redintegratio*” to wydarzenie przełomowe w dziejach chrześcijaństwa. Wyznacza nowe kierunki w życiu i w myśleniu Kościoła i o Kościele. Wśród licznych dyskusji soborowych często powracało pytanie postawione przez papieża św. Jana XXIII na rozpoczęcie soboru: „Kościśle, co mówisz sam o sobie?” (zob. Glaeser 2017, 42-43). I chciałoby się dodać: Kościśle tak bardzo rozdarty, co możesz o sobie powiedzieć chrześcijanom przełomu

tysiącleci? Pewnie m.in. to, że tak bardzo pragniesz zrealizować Testament Pana: „aby wszyscy byli jedno” (J 17, 21).

Ekumenizm podstawowym zadaniem Kościoła

„Dekret o Ekumenizmie” zapoczątkował w świadomości katolickiej nieodwracalny proces przemian, dzięki któremu ekumenizm stał się jednym z zasadniczych elementów myślenia o Kościele. Wytyczył kierunki dla wprowadzenia ekumenicznego przesłania w życie kościelne. Uświadomił chrześcijanom, że „o odnowienie jedności troszczyć się ma cały Kościół, zarówno wierni, jak i ich pasterze, każdy wedle własnych sił, czy to w codziennym życiu chrześcijańskim, czy też w badaniach teologicznych i historycznych” (DE, nr 5). Sobór otworzył się na chrześcijańską wrażliwość tych wierzących w Chrystusa, którzy nie przynależą do Kościoła rzymskokatolickiego. Odkrył w nich na nowo siostry i braci w jednej wierze i w jednym Panu. Decydując się na ogłoszenie osobnego dokumentu o ekumenizmie, podjął epokowe wręcz kroki prowadzące ku pełnej widzialnej jedności w Chrystusowym Kościele. Stąd nie ma przesady w tym, że po latach „Dekret *Unitatis redintegratio*” określa się mianem *magna charta* ekumenizmu (zob. Glaeser 2014, 60-63). Nie przestaje on bowiem oddziaływać na budowanie coraz to lepszych relacji między chrześcijanami. Dzięki nowej wizji Kościoła otwartego, jaką proponuje „Dekret o Ekumenizmie”, nastąpił epokowy przełom w stosunkach Kościoła rzymskokatolickiego z innymi Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi (zob. Kasper 2006-2007, 9-19). Szeroki nurt przemian dotknął również instytucje naukowo-badawcze w obrębie Kościoła rzymskokatolickiego.

Zachęta do spotęgowania ekumenicznej aktywności

W „Dekrecie o Ekumenizmie” czytamy, że przywrócenie pełnej jedności (*unitatis redintegratio*) wśród wszystkich chrześcijan, również w widzialnym wymiarze, a tym samym spotęgowanie koniecznych aktywności w tym zakresie, stanowi jedno z zasadniczych zamierzeń

soboru, gdyż „[...] brak jedności jawnie sprzeciwia się woli Chrystusa” (DE, nr 1). Sobór mówi wręcz o „świętej tajemnicy jedności” (*unitatis [...] sacrum mysterium* [DE, nr 2]), która domaga się pełnego uskutecznienia w przestrzeni i w czasie. Ojcowie soborowi wyrazili więc w sposób uroczysty i wiążący swoje zaangażowanie w dzieło jednania chrześcijan. Wprawdzie trudno do końca przewidzieć, jak ostatecznie ukształtuje się wizja pełnej widzialnej jedności Kościoła, niemniej samo dążenie do jedności wszystkich chrześcijan stanowi dziś jeden z istotnych i teologicznie inspirujących elementów chrześcijańskiego świata.

Uświadomienie sobie konsekwencji braku jedności Kościoła lepiej odsłania wszystkim wyznawcom Chrystusa nowotestamentalną misję zwiastowania powszechnego pojednania: „Wszystko zaś to pochodzi od Boga, który pojednał nas z sobą przez Chrystusa i zlecił nam posługę jednania. Albowiem w Chrystusie Bóg jednał z sobą świat, nie poczytując ludziom ich grzechów, nam zaś przekazując słowo jednania” (2 Kor 5, 18-19). Musimy uświadomić sobie fakt, że dar kościelnej jedności nie jest jedynie statyczną właściwością kościelnych struktur. Tkwi w nim moc otwierania Kościoła ku ludzkości i ku usuwaniu barier, które dzielą ludzi i Kościoły.

Ekumenizm imperatywem chrześcijańskich sumień

„Dekret o Ekumenizmie” współtworzy pierwszy, a zarazem podstawowy etap na drodze przemiany myśli i serc chrześcijan. Domaga się skutecznego wyrzeczenia się logiki podporządkowania na rzecz logiki szacunku i braterstwa. Jest jednym z fundamentalnych dokumentów, w którym nakreślona została droga Kościoła na przyszłe wieki. Nie ma więc po *Vaticanum II* dokumentu mówiącego o Kościele, który nie odwoływałby się i zasadniczo nie byłby kształtowany w oparciu o orzeczenia „Dekretu o Ekumenizmie”. Nie dziwią więc słowa św. Jana Pawła II zawarte w pierwszej w dziejach Kościoła encyklice w pełni poświęconej ekumenizmowi *Ut unum sint*: „Od czasu Soboru Watykańskiego II Kościół katolicki wszedł nieodwołalnie na drogę ekumenicznych

poszukiwań, wsłuchując się w głos Ducha Pańskiego, który uczy go uważnie odczytywać znaki czasu” (UUS, nr 3). Nawiązując do przesłania „Dekretu o Ekumenizmie” (zob. DE, nr 4), papież raz jeszcze stwierdza, że „Sobór Watykański II wyraża decyzję Kościoła katolickiego, by tenże rozeznając znaki czasu, pilnie uczestniczył w ekumenicznym dziele” (UUS, nr 8). Stąd też Jan Paweł II wyprowadza ważny wniosek, że „ekumenizm jest imperatywem chrześcijańskiego sumienia oświeconego wiarą i kierowanego miłością” (UUS, nr 8). A jako taki, jest drogą Kościoła na kolejne tysiąclecie.

„Dekret o Ekumenizmie” nie był, oczywiście, jakimś metafizycznym meteorem, który „spadł” w historię chrześcijaństwa bez uprzedzających oznak, aby za jednym zamachem zmienić jej bieg. Znamy sieć historycznych zależności, zasad i procesów, którym podlegało i podlega nadal to soborowe wydarzenie. Nie daje się ono jednakże w pełni uchwycić za pomocą kategorii rozwoju historycznego. Ma wymiar *kairosu*, nowego początku darowanego Kościołowi przez Ducha Świętego.

Hermeneutyka „Dekretu o Ekumenizmie”

Sobór Watykański II w „Dekrecie *Unitatis redintegratio*” sformułował i wytyczył istotne teologiczne, etyczne i praktyczne paradygmaty dla ekumenizmu. Pozytywnie oceniono ruch ekumeniczny XX stulecia (zob. Rush 2004, 35-51). W odniesieniu do pierwszej jego połowy, dotyczy to zwłaszcza ekumenicznych inspiracji, jakie zrodziły się wśród Kościołów pozarzymskokatolickich (zob. DE, nr 1-2). Przedstawiono również „katolickie zasady ekumenizmu” (zob. DE, nr 2-4) oraz praktyczne możliwości ich realizacji (zob. DE, nr 5-12). Uznano, że w Kościołach i Wspólnotach chrześcijańskich spoza obszaru Kościoła rzymskokatolickiego istnieją „środki zbawienia” oraz potwierdzenie faktu, że zostały w nich zachowane „dobra naprawdę chrześcijańskie”, takie jak: „spisane słowo Boże, życie w łasce, wiara, nadzieja i miłość oraz inne wewnętrzne dary Ducha Świętego, a także elementy widzialne”, gdyż „[...] to wszystko, co pochodzi od Chrystusa i prowadzi do Niego, słusznie należy

do jedynego Kościoła Chrystusowego” (DE, nr 3). Niezwykle cennym elementem Dekretu jest zachęta skierowana pod adresem wszystkich wiernych Kościoła rzymskokatolickiego, aby „pilnie uczestniczyli w dziele ekumenicznym” (DE, nr 4-5), a także wielokrotnie powtarzane wezwanie do podejmowania dialogu ekumenicznego (zob. DE, nr 4; 9; 11; 14; 18; 19; 21; 22; 23).

Warto w tym miejscu zgłębić istotny element określający hermeneutykę „Dekretu o Ekumenizmie” (Kasper 1987, 290-299), jakim są zawarte w nim „katolickie zasady ekumenizmu” (zob. Glaeser 2019, 36-37). Można wśród nich wymienić cztery grupy: Zasadę trynitarną, zasady eklezjologiczne, zasady etyczne oraz zasady praktyczne (zob. Kopiec 2016, 107). Pierwsza z nich jest pierwotna w odniesieniu do innych. Stanowi teologiczny fundament dla pozostałych zasad. Wyraża się w przekonaniu, że wzorem i zasadą jedności Kościoła pozostaje jedność Boga w Trójcy Osób. Jednoczące działanie poszczególnych Osób wiąże się z Ich udziałem w dziele zbawienia. Jedność Kościoła jest jego nadprzyrodzonym przymiotem, bo pochodzi z jedności odwiecznego planu zbawczego Boga. W „Dekrecie o Ekumenizmie” czytamy: „Na tym polega święta tajemnica jedności Kościoła w Chrystusie przez Chrystusa, gdzie Duch Święty jest sprawcą różnorodnych darów. Największym wzorem i zasadą tej tajemnicy jest jedność jednego Boga Ojca i Syna w Duchu Świętym w Troistości Osób” (DE, nr 2). Dążenie do jedności jest więc wpisane w naturę Kościoła. W ikoniczny sposób odzwierciedla jedność urzeczywistnianą nieustannie w immanentnej Trójcy.

W grupie zasad eklezjologicznych można zasadniczo wyróżnić cztery normy szczegółowe. Pierwsza z nich to zasada instrumentalno-hierarchiczna. Opiera się na przekonaniu, że to Chrystus ustanowił widzialną więź jedności, jaką jest Kolegium Dwunastu na czele z Piotrem. Oni i ich następcy odpowiedzialni są za wierne głoszenie Ewangelii, sprawowanie sakramentów oraz „pełne miłości rządy” (DE, nr 2). W tym kontekście można uznać, że hierarchiczna struktura Kościoła jest instrumentalną zasadą katolickiego rozumienia ekumenizmu. Druga

to zasada eklezjalności Wspólnot i Kościołów niekatolickich. Dekret uznaje, że wiele środków zbawczych istnieje także poza widzialnym obrębem Kościoła rzymskokatolickiego. Są nimi m.in. Pismo Święte, życie w łasce, wiara, nadzieja, miłość, przeróżne dary Ducha Świętego, jak i obrzędy religijne, które mogą wzbudzać rzeczywiste życie łaski. Duch Święty posługuje się również tymi Kościołami i Wspólnotami jako środkami zbawienia (zob. DE, nr 3). Trzecia zasada dotyczy rozumienia katolickiej pełni. Sobór wyraża przekonanie, że „pełnię zbawczych środków i wszystkie dobra Nowego Przymierza można osiągnąć jedynie za pośrednictwem katolickiego Kościoła Chrystusowego, który stanowi powszechną pomoc do zbawienia” (DE, nr 3). Nie znaczy to jednak, że w Kościele nie ma grzechów, że nie popełnia się w nim błędów i że Kościół nie potrzebuje ciągłej odnowy. Chodzi o taką pełnię, w której Kościół posiadając ją, wciąż do niej zmierza i pragnie do niej dorastać. Czwarta zasada dotyczy wspólnoty i braterstwa mimo podziałów. Choć z Kościoła założonego przez Chrystusa powstało wiele Kościołów, nigdy nie przestała istnieć fundamentalna wspólnota chrześcijan. Mimo różnic w sprawach doktryny, zasad karności kościelnej czy struktury Kościoła, chrześcijanie pozostają ze sobą we wspólnocie. Podstawową uniwersalną wspólnotę tworzy chrzest udzielany we wszystkich Kościołach (zob. DE, nr 3). Buduje on jedno Ciało Chrystusowego Kościoła. Dzięki sakramentowi chrztu jesteśmy sobie, niezależnie do wyznaniowej przynależności, braćmi w Panu.

Zasady etyczne odnoszą się do poszanowania tożsamości wyznaniowych poszczególnych Kościołów i zasadzają się na wspólnym spojrzeniu w przeszłość i jednocześnie we wspólnym oczekiwaniu przyszłości. Realizują się w pokornym uznawaniu swych win i w nadziei na osiągnięcie coraz większej jedności, na którą patrzą się w perspektywie zbawienia. W tym zbiorze norm można wyróżnić trzy zasady. Pierwsza dotyczy wspólnej winy za zło historycznych i obecnych podziałów (zob. DE, nr 3). Z niej wynika zasada nieponoszenia odpowiedzialności przez współczesnych za dawne podziały (zob. DE, nr 3). O tragedię rozejścia

się Kościołów w minionych wiekach nie można obwiniać chrześcijan naszego stulecia. Aktualnie możemy być odpowiedzialni za podtrzymanie sytuacji podziału, ale nie za czyny naszych praojców, którzy ją spowodowali. Zamiast pytać: Kto zawinił?, należy stawiać pytanie: Co mamy zrobić, by przyczynić się do przywrócenie pełnej widzialnej jedności w Chrystusowym Kościele? Konstruktywna odpowiedź w szukaniu odpowiedzi na powyższe pytania wynika z kolejnej zasady etycznej dekretu wzywającej do wzajemnego szacunku. Oznacza to, że należy z radością dostrzegać i uznawać w innych Kościołach wspólne chrześcijańskie dobra, które się w nich znajdują: Chrystusowe bogactwa i cnotliwe postępowanie w życiu drugich, którzy czasami ze względu na Chrystusa przelewali własną krew (zob. DE, nr 4). Wszystko, co szczerze chrześcijańskie, może posłużyć doskonalszemu wnikaniu w tajemnicę Chrystusa i Kościoła.

Wśród praktycznych norm określających ekumeniczną hermeneutykę „Dekretu *Unitatis redintegratio*” można wyróżnić cztery. Pierwsza to zasada wspierania rozwoju ruchu ekumenicznego przez ekumenizm duchowy, naukowy i praktyczny (zob. DE, nr 4). Wskazuje ona na fakt, że postępy na drodze do pełnej widzialnej jedności w Chrystusowym Kościele są możliwe jedynie dzięki obdarowaniu Bożą łaską prowadzącą chrześcijan do wewnętrznej przemiany i nawrócenia. Dlatego „nawrócenie serca i świętość życia łącznie z publicznymi i prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan należy uznać za duszę całego ruchu ekumenicznego” (DE, nr 8; UUS, nr 21). Ojcowie soborowi przyznają, że:

nie ma prawdziwego ekumenizmu bez wewnętrznej przemiany. Bo z nowości ducha [...], z zaparcia się samego siebie i z nieskrępowanego wylania miłości rodzą się i dojrzewają pragnienia jedności. Musimy więc wypraszać u Ducha Świętego łaskę prawdziwego umartwienia, pokory i łagodności w posłudze, ducha braterskiej wspólności w stosunku do drugich” (DE, nr 7).

Druga zasada dotyczy możliwości konwertyzmu. Dekret, szanując wolność religijnych przekonań jednostki, przyjmuje możliwość ich

konwersji (zob. DE, nr 4). Sprzeciwia się jednak prozelityzmowi, tzn. wszelkim formom nieuczciwego „nawracania” do „własnego” Kościoła. Kolejna zasada dotyczy zachowania należytej wolności i szacunku dla różnorodności. W dekrecie zaznaczono, że jedność Kościoła nie wyklucza różnorodności form życia duchowego, karność kościelnej, obrzędów liturgicznych a nawet teologicznego opracowania prawd objawionych (zob. DE, nr 4). Ta różnorodność Kościoła nie tylko objawia w sposób doskonały jego katolickość czyli powszechność, ale także jego apostołskość (zob. DE, nr 4). To ostatnie stwierdzenie jest czymś nowym, gdyż uznaje, iż pewne różnice w ujęciu prawdy Bożej oraz w życiu i zwyczajach Kościoła sięgają czasów apostołskich. Katalog najistotniejszych norm dla ekumenizmu ukazujących hermeneutykę „Dekretu o Ekumenizmie” zamyka zasada stopniowego dochodzenia do jedności w sprawowaniu Eucharystii. Wspólne sprawowanie Eucharystii jest celem ruchu ekumenicznego (zob. DE, nr 4). Po przełamaniu przeszkód utrudniających doskonałą więź (*communio*) kościelną jest ono najwyższym wyrazem jedności jednego i jedynego Kościoła. Cel stoi u fundamentu ekumenizmu.

Wyszczególnione wyżej zasady stanowią nieodzowne narzędzie hermeneutyczne w interpretacji „Dekretu o Ekumenizmie”. Są one wewnętrznie ze sobą powiązane, warunkując i uzasadniając się wzajemnie. Wszystkie też osadzone są na fundamentalnym przekonaniu, że ekumenizm jest znakiem czasu i dziełem Ducha Świętego.

Istotne elementy recepcji „Dekretu o Ekumenizmie”

Nie sposób dziś, po pięćdziesięciu pięciu latach od ogłoszenia „Dekretu *Unitatis redintegratio*”, podejmować rzetelnej jego analizy bez uwzględnienia tego, co stanowi owoc wytyczonej przez tenże dokument drogi, a zwłaszcza bez uwzględnienia wypowiedzi ekumenicznej encykliki Jana Pawła II *Ut unum sint*. Papież, opierając się na założeniach soborowo-posoborowej eklezjologii, w rozdziale II encykliki wytyczył

drogę Kościoła w kierunku jedności. Cytując „Dekret o Ekumenizmie”, Jan Paweł II podkreślił, że:

[...] w ruchu ku jedności, który zwie się ruchem ekumenicznym, uczestniczą ci, którzy uznają Boga w Trójcy Jedynego” (UUS, nr 7).
Im mocniejszą więzią będziemy zespoleni z Ojcem, Słowem i Duchem Świętym, tym głębiej i łatwiej urzeczywistniać będziemy pomnażanie wzajemnego braterstwa (UUS, nr 20; za: DE nr 7).

Można więc wnioskować, że „Dekret o Ekumenizmie”, inspirując do nowego eklezjologicznego myślenia, uwrażliwia na potrzebę jego odnowy w kontekście trynitarnym, chrystologicznym i pneumatologicznym, przy równoczesnym uprzywilejowaniu kategorii całości nad częstkowością.

We współczesnej eklezjologii, w oparciu o nową, trynitarno-chrystologiczno-pneumatologiczną opcję zaproponowaną w „Dekrecie o Ekumenizmie”, a potwierdzaną przez późniejsze dokumenty, wypracowano wizję Kościoła jako komunii i to w podwójnym wymiarze:

- horyzontalnym, gdzie Kościół jako wspólnota w Chrystusie rozumiany jest w aspekcie zewnętrznym jako Lud Boży Nowego Testamentu, kontynuujący tradycję Ludu Wybranego;
- wertykalnym, ujmując rzeczywistość Kościoła w świetle relacji do Chrystusa uwielbionego, który elementem zewnętrznej struktury nadaje dwuwymiarową (bosko-ludzką) treść.

Późniejsze dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła świadomie nawiązują do tych założeń eklezjologicznych, w których znajdujemy potwierdzenie usilnych dążeń Kościoła rzymskokatolickiego do zjednoczenia wszystkich chrześcijan. Czy nie należy więc, w tych deklaracjach dostrzec poważnego postępu na drodze ku jedności, także w zakresie eklezjologii? Czyż owych eklezjologicznych założeń i uwrażliwiania na – w swej istocie – misteryjny i eschatologiczny charakter Kościoła, nie można uznać za ruch wielce obiecujący ku wzajemnemu zbliżaniu się chrześcijan i Kościołów, który prowadzi do urzeczywistniania pełnej widzialnej jedności w Chrystusowym Kościele, nie pomijając struktur, urzędów i prymatu? Wydaje się, że ponowne powtórzenie za *Unitatis*

redintegratio stwierdzenia, iż „[...] wszystko, co pochodzi od Chrystusa i do Niego prowadzi, należy słusznie do jedyne Kościoła Chrystusowego” oraz że „[...] nasi bracia w wierze [...] w różny sposób wzbudzają prawdziwe życie w łasce i [...] otwierają dostęp do społeczności zbawienia” (DE, nr 3; UUS, nr 13), świadczy o potwierdzeniu niezwykle ważkiego uznania przez Kościół rzymskokatolicki eklezjalnego charakteru innych Kościołów i chrześcijańskich Wspólnot. Tym bardziej że w tym względzie w encyklice *Ut unum sint* owa ewolucja stanowiska katolickiego idzie jeszcze dalej, co wyraźnie wynika ze stwierdzenia, iż „poza granicami wspólnoty katolickiej nie rozciąga się eklezjalna próżnia”, a „liczne elementy wielkiej wartości (*eximia*) [...] znajdują się także w innych chrześcijańskich Wspólnotach” (UUS, nr 13).

Podsumowanie

Sobór Watykański II uznał ekumenizm za wyraźny znak czasu (DE, nr 4) i owoc działania Ducha Świętego (DE, nr 1). Tenże Sobór zwraca uwagę na fakt, że w ekumeniczne zaangażowanie chrześcijan musi być wpisana wspólna modlitwa, gdyż „z nowości ducha, z zaparcia samego siebie i z nieskrępowanego wylania miłości rodzą się i dojrzewają pragnienia jedności” (DE, nr 7). W pojęciu chrześcijańskim modlitwa stanowi doniosły, jeśli nie wręcz podstawowy sposób pozytywnego oddziaływania na sprawę odbudowania utraconej jedności. Wiąże się to z żywą świadomością, że tak jak zło i grzech, podważające jedność Kościoła są dziełem człowieka, tak jej odbudowa i pełny powrót do życia chrześcijańskiego mogą zostać dokonane jedynie przez Ducha Świętego, który „jest zasadą jedności Kościoła” (DE, nr 2). Modlitwa prowadzi do dialogu i czyni go owocnym. Jest wyrazem ludzkiej wiary i osobową odpowiedzią na wezwanie Boga działającego w historii. Jest też znakiem wspólnoty, jaka nawiązana zostaje między Bogiem a człowiekiem, a także pomiędzy ludźmi. Nie jest więc tylko czysto indywidualną sprawą chrześcijanina. Nie jest też tylko życzeniem bądź prośbą kierowaną do Boga, ale wyraża wewnętrzne przeżycia człowieka. Jest

znakiem bezpośredniej obecności Boga w ludzkich dziejach i osobistą odpowiedzią człowieka na Boże działanie. Dzięki modlitwie odbudowywana jest ciągle wspólnota człowieka z Bogiem. Modlitwa jest także czynnikiem łączącym ludzi w jednej wierze, dzięki której wielość głosów przeobrażona zostaje w jeden i włączona w wieczną hymnologię i doksologię. Również nowe tłumaczenie i wydanie soborowego „Dekretu o Ekumenizmie” będzie zapewne jednym z elementów włączenia się chrześcijan w doksologię, wspólne wielbienie Boga i Ojca wszystkich, za dar stworzenia oraz za dar zbawczej nadziei, który otrzymujemy przez Chrystusa w Duchu Świętym.

Bibliografia

- DE: Sobór Watykański II. 1964. „Dekret o ekumenizmie «Unitatis redintegratio»”. W *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 193-208. Poznań: Pallotinum.
- Glaeser, Zygfryd. 2014. „Soborowy dekret Unitatis redintegratio dokumentem ekumenicznego przełomu w Kościele katolickim.” W *50 lat Dekretu o ekumenizmie unitatis redintegratio*, 55-70. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.
- Glaeser, Zygfryd. 2017. *Ekumenizm w nauczaniu papieża po Soborze Watykańskim II*. Kamień Śląski – Opole: Instytut Badań Nauczania Papieskiego przy Centrum Kultury i Nauki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.
- Glaeser, Zygfryd. 2019. „Ekumena wartości.” *Studia Oecumenica* 19: 33-53.
- Kasper, Walter. 1987. „Die bleibende Herausforderung durch das II. Vatikanische Konzil.” W Walter Kasper. *Theologie und Kirche*, 290-299. Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag.
- Kasper, Walter. 2006-2007. „Die theologische Verbindlichkeit des Ökumenismusdekrets des II. Vatikanischen Konzils «Unitatis redintegratio».” *Roczniki Teologiczne* LIII-LIV (7): 9-19.

- Rush, Ormond. 2004. *Still Interpreting Vatican II: Some Hermeneutical Principles*. New York: Paulist Press.
- Kopiec, Piotr. 2016. „Leonarda Górkki hermeneutyka katolickich zasad ekumenizmu.” *Roczniki Teologiczne* LXIII (7): 95-110.
- UUS: Jan Paweł II. 1995. „Encyklika «Ut unum sint».” 87: 921-982. Tekst polski: *L'Osservatore Romano* 16 (6): 4-31.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LXII

Zeszyt 3

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2020

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

prof. dr hab. Atanoli Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Redakcja językowa – Kalina Wojciechowska

Skład komputerowy – Jerzy Sojka

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANS [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]

PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.

All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Objętość ark. wyd.: 16,7

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie (ZYGFRYD GLAESER)..... 745

ARTYKUŁY

ABP ALFONS NOSSOL, ZYGFRYD GLAESER, „*Dekret Unitatis redintegratio*”
jako magna charta ekumenizmu..... 749

KARD. KURT KOCH, *Ut unum sint – die Enzyklika zur Vertiefung des ökumenischen Einsatzes der römisch-katholischen Kirche*..... 763

JANUSZ KRÓLIKOWSKI, *Sakramentalność Kościoła jako pra-problem ekumeniczny* 792

ABP JERZY (PAŃKOWSKI), *Ekumenizm w dokumentach Ogólnoprawosławnego Soboru na Krecie w 55 rocznicę „Dekretu o Ekumenizmie Unitatis redintegratio”* 815

BP SERAFIN (WŁODZIMIERZ LEONIDOWICZ AMIELCZENKOW), *Dekret Unitatis redintegratio z perspektywy Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego po 55 latach od jego ogłoszenia*..... 841

TADEUSZ KAŁUŻNY, *Rzymskokatolickie i prawosławne rozumienie ekumenizmu. Analiza porównawcza dokumentów „Unitatis redintegratio” (1964) i „Relacje Kościoła prawosławnego z pozostałym światem chrześcijańskim” (2016)* 863

BP MARCIN HINTZ, *Perspektywy dialogu luterkańsko-rzymskokatolickiego po obchodach jubileuszu 500-lecia Reformacji w Polsce*..... 889

WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ, *Ekumena wartości: między ekumenizmem konfesyjnym a ekumenizmem globalnym. Refleksje wokół „Dekretu o Ekumenizmie” (1964) oraz „Dokumentu o ludzkim braterstwie dla pokoju światowego i współistnienia” (2019)*..... 917

JÓZEF BUDNIAK, *Egzemplaryczny przykład recepcji dekretu soborowego o ekumenizmie Unitatis redintegratio na Śląsku Cieszyńskim* 941

ARTUR MATUSZEK, *Recepcja „Dekretu o Ekumenizmie” w Czechach* 965

SERGIJ BORTNYK, *Ukrainische Kirchen und der Ruf zur christlichen Einheit* 981

ONDREJ ŠTEFAŇAK, *Potrzeba ekumenizmu w opinii młodzieży słowackiej*..... 999

ZYGFRYD GLAESER, <i>Ekumeniczna formacja wyzwaniem i zadaniem Kościołów</i>	1013
WOJCIECH HANC, <i>Formacja ekumeniczna i jej znaczenie dla całokształtu zjednoczeniowych zmagañ</i>	1033
KRYSTIAN MUSZALIK, <i>Istotne założenia ekumenicznej formacji w świetle dokumentu Papieskiej Rady do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan „Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej”</i>	1061
JAN KAJFOSZ, <i>Obraz muzułmańskiego uchodźcy w komunikacji potocznej a kwestia bliźniego</i>	1077
Wykaz autorów	1097

Contents

Introduction (ZYGFRYD GLAESER) 745

ARTICLES

ABP ALFONS NOSSOL, ZYGFRYD GLAESER, *“The Unitatis Redintegratio decree” as the Magna Carta of Ecumenism* 749

CARD. KURT KOCH, *“Ut unum sint” – an Encyclical that Deepens the Ecumenical Involvement of the Catholic Church* 763

JANUSZ KRÓLIKOWSKI, *Sacramentality of the Church as the Original Problem of Ecumenism*..... 792

ABP JERZY (PAŃKOWSKI), *Ecumenism in the Documents of the Pan-Orthodox Council of Crete on the 55th Anniversary of the “Decree on Ecumenism Unitatis Redintegratio”*..... 815

BP SERAFIN (WŁODZIMIERZ LEONIDOWICZ AMIELCZENKOW), *Decree Unitatis redintegratio: a view from the Russian Orthodox Church 55 years after its announcement* 841

TADEUSZ KALUŻNY, *The Roman Catholic versus the Orthodox Understanding of Ecumenism A Comparative Analysis of “Unitatis redintegratio” (1964) and “Relations of the Orthodox Church with the Rest of the Christian World” (2016)* 863

BP MARCIN HINTZ, *Perspective for Lutheran-Roman Catholic Dialogue after the 500th Anniversary of the Reformation in Poland* 889

WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ, *Community of values: between Confessional Ecumenism and Global Ecumenism. Reflections around the “Decree on Ecumenism” (1964) and the “Document on human brotherhood for world peace and coexistence” (2019)* 917

JÓZEF BUDNIAK, *Distinctive Example of the Reception of the Conciliar “Decree on Ecumenism Unitatis redintegratio” in Cieszyn Silesia*..... 941

ARTUR MATUSZEK, *Reception of the “Decree on Ecumenism” in the Czech Republic* 965

SERGIJ BORTNYK, *Ukrainian Churches and the Call to Christian Unity*... 981

ONDREJ ŠTEFAŇAK, *The Need for Ecumenism in the Opinion of Slovakian Youth*..... 999

ZYGFRYD GLAESER, <i>Ecumenical Formation as a Challenge and a Task for Churches</i>	1013
WOJCIECH HANC, <i>Ecumenical Formation and its Significance for the Entirety of Unifying Efforts</i>	1033
KRYSTIAN MUSZALIK, <i>Significant Assumptions of the Ecumenical Formation in the Light of the Pontifical Council for Promoting Christian Unity document "The Ecumenical Dimension of Pastoral Formation"</i>	1061
JAN KAJFOSZ, <i>The Image of Muslim Refugee in the Colloquial Communication and the Question of Neighbour</i>	1077
List of authors	1097

Wykaz autorów

abp Alfons Nossol, dyrektor@sebastianeum.pl, ul. Parkowa 1b, 47-325
Kamień Śląski

Zygfryd Glaeser, zygfryd.glaeser@uni.opole.pl, ul. Kard. Kominka 1a,
45-032 Opole

kard. Kurt Koch, kkoch@christianunity.va, Piazza del Sant'Uffizio,
11;00193 Roma, Włochy

Janusz Królikowski, jkroliko@poczta.onet.pl, Matki Bożej Fatimskiej
39, 33-100 Tarnów

abp Jerzy (Pańkowski), j.pankowski@chat.edu.pl, Chrześcijańska Aka-
demia Teologiczna w Warszawie, ul. Broniewskiego 48, 01-771
Warszawa

bp Serafin (Włodzimierz Leonidowicz Amielczenkow), seraphim@
list.ru, 109044, Russia, Moscow, ul. Krutickaya, 17c7, Krutickoje
podvorie

Tadeusz Kałużny, tadeusz.kaluzny@upjp2.edu.pl; Uniwersytet Papieski
Jana Pawła II w Krakowie, ul. Franciszkańska 1, pok. 044; 31-004
Kraków

bp Marcin Hintz, m.hintz@chat.edu.pl, Chrześcijańska Akademia Teo-
logiczna w Warszawie, ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa

Wojciech Świątkiewicz, wojciech.swiatkiewicz@us.edu.pl, Instytut So-
cjologii, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, ul.
Bankowa 11, 40-007 Katowice

Józef Budniak, jmbudniak@o2.pl, Katedra Prawa Kanonicznego i Eku-
menizmu, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Kato-
wicach, ul. Jordana 18, 40-043 Katowice

Adam Matuszek, amat2305@gmail.com, Vršovické náměstí 84/6,
101 00 Praha, Republika Czeska

Sergij Bortnyk, sbortnyk14@gmail.com, Kiev/Ukraine, at Lavrska St.
15, building 70a

Ondrej Štefaňak, ostefanak@ukf.sk, Katedra sociológie FF UKF v Nitre,
B. Slančíkovej 1, 949 01 Nitra, Słowacja

Wojciech Hanc, hanc@pro.onet.pl, ul. Prymasa Karnkowskiego 3, 87-
800 Włocławek

Krystian Muszalik, muszalikkrystian@poczta.fm, ul. Drzymały 1c,
45-342 Opole

Jan Kajfosz, jan.kajfosz@us.edu.pl, Instytut Nauk o Kulturze, Wydział
Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ul. Bielska
62, 43-400 Cieszyn